Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Pontoppidan, Henrik.
Titel | Title:	Kirken og dens Mænd : et Foredrag.
Udgavebetegnelse | Edition Statement:	2. Opl.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh. ; Kristiania : Gyldendal, 1914
Fysiske størrelse | Physical extent:	30 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

H. Pontoppidan.

Kirken og dens Mænd.

2. Opl. 1914.

34, II – 294

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 8°

1 1 34 2 8 02395 8

+ REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

2. OPLAG

HENRIK PONTOPPIDAN

KIRKEN OG DENS MÆND

ET FOREDRAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG - KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCCCXIV

KIRKEN OG DENS MÆND

HENRIK PONTOPPIDAN

KIRKEN OG DENS MÆND

ET FOREDRAG

ANDET OPLAG

Gin. 15286

KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCCXIV

KJØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Vi har her i Landet elleve Hundrede funktionerende Præster, der Søndag efter Søndag står på Prækestolene og ivrer mod anderledes tænkende. Jeg har ment, at de engang imellem bør møde Modkritik, og jeg tror, at det navnlig for Tiden er gavnligt, også for Kirken selv, at dens Forhold bliver belyst så alsidigt som muligt. Mine Ord her skulde være et beskedent Bidrag dertil.

Det hændte mig engang, da jeg kom ind på Universitetet for at overvære en Doktordisputats, at jeg af en Fejltagelse gik ind i et Avditorium, hvor der eksamineredes til teologisk Embedseksamen. Hvad jeg her fik at se, kom mig så overraskende, at jeg næsten kan sige, jeg aldrig er bleven så forskrækket.

Ved den ene Længdeside af et langt Bord med grønt Klæde sad tre ornatklædte Præster. Tre gravalvorlige Skikkelser. Det var Eksaminator og de to Censorer. Lige overfor dem var

Kandidaten anbragt med Ryggen til Avditoriets mange tomme Bænkerækker, og for Enden af Bordet sad en kjoleklædt og hvidslipset Mand, der havde en stor Protokol foran sig. Det var en Sekretær.

Jeg havde ikke vidst, at Teologiens priviligerede Stilling ved Københavns Universitet også lagde sig for Dagen ved et særskilt Eksamens-Ceremoniel med kirkeligt Tilsnit. Nu kom jeg ude fra Gadelarmen og troede i første Øjeblik, at jeg drømte. Jeg havde en Fornemmelse af at være bleven ført flere hundrede År tilbage i Tiden, at have overrasket en af Middelalderens hemmelige Retter i Funktion. Eksaminators Spørgsmål og Kandidatens Svar kom lige enstonigt, og Sekretæren indskrev det altsammen i den store Protokol. Det var ikke til at tage fejl af: dette var ingen almindelig Eksamen. Her fældedes en Gudsdom.

Som bekendt foregår senere de unge Kandidaters Optagelse i Præstestanden under Udfoldelse af endnu større Højtidelighed. Her træder selve Bispen dem imøde i guldbaldyret Skrud, og i København har Frue Kirke ved en sådan Lejlighed en af sine store Dage med et mægtigt Tilløb af Nysgerrige. Det er jo også et kønt Syn at se disse unge Præster komme gående til Kirken med deres glade Kæreste

eller unge Kone under Armen og fulgt af de stolte Forældre, der ikke kan holde Øjnene fra Sønnens Præstekjole, som han ved den Lejlighed bærer for første Gang. Ligger der tung, middelalderlig Stemning over Eksamensbordet, så er der — som Vilhelm Andersen vilde sige — Humanisme i denne Indvielsesfest, i hvert Fald indtil Ceremonierne begynder. Det er, som åbnedes der for et Skue ud over Landet til de mange gamle, hyggelige Præstegårde med Storkerede på Taget, disse i fremragende Forstand *danske* Familjehjem, hvor nu også denne Samling unge Par skal drage ind.

Alligevel spørger man bagefter sig selv, hvilken anden kongelig dansk Embedsmand der gøres en sådan Stads af, når han træder i Virksomhed. En Dommer f. Eks. Hans Kald er der jo også noget ophøjet ved. Men så vidt jeg veed, sker der ikke andet med ham, end at en Kollega trykker ham i Hånden og byder ham velkommen, efter at han har underskrevet en forpligtende Formular. Og dog har man ikke hørt noget om, at disse Mænd tager deres Embedsed mindre alvorligt end Præsterne deres Præsteløfte. Tværtimod.

I gamle Dage, da Landskirken var en samstemt Enhed, og Præsterne som med een Mund forkyndte den avtoriserede Lære, var

et sådant stort og prægtigt Indvielsesapparat måske på sin Plads. Når den første den bedste teologiske Kandidat, der måske havde Non til Eksamen, sådan på en Studs skulde udrustes som Sandhedsvidne og forlenes med Kirkens tusindårige Avtoritet, måtte der noget ekstraordinært til for at Overgangen ikke skulde synes for urimelig og Manden selv segne under Vægten af sin så pludseligt erhvervede Betydning. Men i vore Dage, da Præsten indretter sig i Kirken efter sin Bekvemmelighed og gør Prækestolen til Kateder for sine Privatmeninger; da hans Ord følgelig ikke ejer anden Myndighed end den, han personlig besidder; — i vore Dage, da endogså Bisperne har ondt ved at blive enige om, hvad der er de kristelige Grundsandheder; da overhovedet alt igen er Opløsning og Forvirring og Spektakel i den Kirke, der kaldes Guds Hus og Fredens Tempel, nu har al denne Højtidelighed ved Præsteindsættelsen ikke længer nogensomhelst Berettigelse; — ja endnu værre: den virker som en uærlig Bestræbelse for trods al Emancipation at opretholde Forestillingen om Præsten som den priviligerede og inspirerede Sandhedsforkynder.

Det er at ville have både i Pose og Sæk, og

det erindrer lovlig stærkt om det gamle Ord, at en Præst ikke kan blive mæt.

Men nu er den unge Kandidat altså bleven Præst, og hver Søndag udvikler han fra Prækestolen sine Privatmeninger for Menigheden. Han står der under den billedskårne Lydhimmel i sin lange Samarie og med den store Pibekrave, i det hele omskinnet af det gamle Præsteembedes fulde Nimbus, hvad der under de nuværende Forhold — jeg gentager det — er en Tilsnigelse. Gudstjenesten i vore Kirker er jo tilmed arrangeret på den Måde, at Menighedssangen, Altertjenesten, de foreskrevne Bønner og Oplæsninger altsammen blot bliver Rammen om Præstens Person og hans Præken. Sålænge han taler, er Menigheden forpligtet til Tavshed. At forstyrre en Præst, mens han udvikler sine måske højst ligegyldige, ja måske kætterske Meninger, straffes som Bespottelse. Det er ikke til at undres over, at Forfængelighed og Selvovervurdering er bleven de protestantiske Præsters Arvesynd, og at selv det største teologiske Drog meget hurtigt lever sig ind i en ophøjet Forestilling om sig selv som en Mand med et særlig intimt Forhold til Gud og de evige Sandheder.

Og endnu *er* han det jo også for store

Dele af Befolkningen. Vore Forfædres overtroiske Ærefrygt for det præstelige Embedes Hellighed og for Præsten som den, der har faaet Himmeriges Nøgler betroet, lever trods al vor lovpriste Oplysning endnu temmelig usvækket iblandt os.

Jeg mindes en Historie, der er fortalt om min Bedstefar, som i sin Tid var Præst på Bogø. Han kom en Dag ude paa Marken i Strid med sine Høstfolk, som nægtede at udføre et pålagt Arbejde. Han gik så hjem til Præstegården men vendte lidt efter tilbage iført fuldt Ornat og med Alterbogen i Hånden. Og da han i denne Mundering begyndte at dundre for Folkene, faldt de hurtigt tilføje. Dette foregik for hundrede År siden, og vi levede jo også dengang i en Oplysningstid. I det forløbne Århundrede har den store Almenheds Holdning overfor Præsten vel forandret sig en Del; men i det afgørende Forhold er den ikke kommen mange Hanefjed bort fra Overtroens Standpunkt.

Lad mig illustrere med et Eksempel. For at faa det lidt på Afstand henter jeg det fra et af vore Nabolande, hvor Forholdene i kirkelig Henseende ganske svarer til vore.

For nogle År siden kom jeg ved Vintertid op til Norge midt under et mægtigt Postyr,

der var foranlediget ved nogle Udtalelser af en yngre Præst i Bergen. Alle Kristiania-Bladene svømmede over af Indlæg. Om det så var de søvnige Pjolterdrikkere paa Kafe *Grand,* så havde de i de Dage fået en Slags sportslig Interesse for Kirken og dens Anliggender. Jeg rejste videre nordpå, kom op gennem Gudbrandsdalen og ind i Jotun; og overalt talte Folk om denne Bergenspræst og hans uortodokse Meninger. Ja, helt op til de yderste, ensomme Bulhuse under Jotunhejmens Isørken havde Rygtet om den Mand fundet Vej.

Og hvad var det så, han havde sagt? Hvad var det for mærkelige Ord, der havde vakt det tunge norske Folk op af Vinterdøsen næsten som en Dommedagsbasun? Ja, sandt at sige, så var det ikke andet, end hvad der var sagt utallige Gange før af andre. Det var noget om Daabsordet og om Jomfrufødslens Tilforladelighed — med andre Ord, det var de samme „Kætterier“, som nu også har dukket Hovedet op mellem vore egne Præster. Næsten en Menneskealder forinden havde Bjørnstjerne Bjørnson kastet Spørgsmålene ud i den offenlige Diskussion for at tvinge Folket til at tænke selv. Men trods al sin robuste Veltalenhed havde han ikke haft Held med sig. Man følte ingen Forpligtelse til at tage ham alvor-

lig, hvor det gjaldt så højtidelige Ting. Han var jo bare en Digter, ingen viet Præst, optraadte ikke i lang Troldmandskjole, havde ingen Mandat. Som bekendt måtte han endogså høre meget ilde for, at han overhovedet fordristede sig til at have en selverhvervet Mening om Ting, der hørte ind under Kirkens Myndighed. Det var Forvorpenhed, arrogant Anmasselse, Storhedsgalskab — ganske som hos os.

Så dybt bunder Ærefrygten for Præsten i det nordiske Sind, at den første den bedste Kapellan, når det gælder Spørgsmaal af religiøs Natur, vejer en uordineret Åndskæmpe af Bjørnsons Dimensioner hundrede Gange op. Derfor er det med en så dræbende Langsomhed, vi arbejder os op af Teologiens Hængedynd. Bestandig bliver vi påny stikkende i disse ørkesløse og endeløse kirkelige Stridigheder, der i det sidste hundred Aar har forødt så meget af vor Tid og af vor bedste Kraft.

Dersom vi så levede i en Tid, da Præsterne gennemgaaende var mægtigt opfyldte af den Ånd, de taler af; dersom de sad inde med den klippefaste Tro, der gør Sindet rigt og skaber den store Patos — ja, så kunde man tilnød forstå, at de har bevaret deres Privilegium så uantastet. Men sådan er det jo slet

ikke. Man må tværtimod ofte spørge, hvordan det i Grunden forholder sig med Størsteparten af vore Præsters Tro, om de overhovedet har nogen, eller om de ikke — som så mange, der står udenfor Kirkesamfundet — har slået sig tiltåls med visse religiøse Meninger, visse kirkelige Anskuelser, som de så ved given Lejlighed med egen Magtfuldkommenhed kanoniserer.

For at forklare mig vil jeg gå noget tilbage i Tiden og hente et Billede frem fra mine Barndomserindringer, det vil sige fra Tiden for godt og vel 40 År siden. Dengang spillede Romflasken og „Holmblads Salmebog“ den onde Fristers Rolle i adskillige danske Præstegårde; og trods Mynster og Grundtvig, trods Søren Kierkegård og Martensen, trods den uafbrudte Kimen og Klemten, der havde lydt fra København i mere end et halvt Århundrede, var det de fleste Steder Kostalden og Marken, Svinehuset og Møddingen, der optog Præsternes daglige Tanker.

Alligevel, disse gejstlige Proprietærer havde til Tider også deres Sjælekampe. Det var blot ikke Studerekammer-Anfægtelser; det var den gamle, reelle, tidt så blodige Strid med Kødet og dets Dæmoner.

Jeg har i en af mine ældre Smaabøger givet

et lille Portræt af en af Datidens eventyrlige jyske Præster. For nu ikke at gentage mig selv, vil jeg anføre nogle Linjer af den Bog. Den giver sig ud for at være skrevet af en forhenværende Skolelærer i Præstens Sogn. Det er altså denne Mands Skildring, jeg her låner. Men jeg har selv kendt Præsten og indestår for Skildringens Pålidelighed.

„Først et Par Ord om hans Ydre. Han var, om ikke just af Kæmpehøjde, så dog en anselig Skikkelse, skulderbred og så blodrig, at han måtte kopsættes flere Gange om Året. Sikkert havde han engang været meget smuk. På sine ældre Dage havde han et stort, fedtet og blussende Ansigt med en uhyre Hagesæk. Han var velhavende gift og havde kun et eneste Barn, så han kunde leve efter Hjertets Tykke. Han havde megen Sans for Musik og Teater, og når der optrådte Skuespillere eller Sangere inde i Købstaden, bød han dem gerne ud til sig i Præstegården og beværtede dem, så de undertiden kørtes halvdøde tilbage, liggende i Bundhalmen med Hovedet ud over Bagsmækken ligesom Spædekalve.

„Her rører jeg ved en Svaghed hos ham, som jeg for Sandhedens Skyld ikke tør tilhylle. Han var en stor Elsker af Bordets Glæder. Han havde efter Sigende den bedste Vinkælder i Stiftet; men ved Bryllups- og Barselgilderne ude hos Bønderne afslog han derfor ikke de jævne Varer, man *der* kunde byde på; han drak både Dram og sød Snaps og Kaffepuns, ikke sjælden desværre til Overmål.

Til daglig var han en såre myndig Mand, der aldrig rakte sine Sognebørn, endsige sine Undergivne, mere end to Fingre; men ved sådanne Lejligheder forlorede han al Værdighed. Han kunde endogså blive nærgående mod Kvinderne og drak undertiden, til han ikke længer sansede. Mere end een Gang har jeg båret Lygten, mens fire Mænd bar ham hjem til Præstegården i et Dækken og lagde ham ind på en Seng i et lille Staldkammer straks indenfor Porten, der var indrettet til det samme."

Se, en sådan Præst kunde jo ikke godt tænkes at sidde i Embede i vore Dage. Har vore gejstlige Mænd fået stor Frihed til at forkynde Læren efter deres eget Hoved, så er til Gengæld deres Privatliv bleven et Område, hvor de ses alvorligt efter i Sømmene. Og her vises ingen Liberalitet.

I de fleste Præstegårde sidder der også nu Mænd, hvis borgerlige Vandel der ikke er noget at udsætte på. Vore Præster er et højst agtværdigt og meget virksomt Folkefærd med en snarest lidt overdreven Følelse af Forpligtelse til at være Folkets Vejledere i alle mulige Forhold. Derfor altid på Benene, overalt geskæftig påfærde som Talere, Foredragsholdere og Avisskrivere.

Men jeg læser videre i den gamle Skolelærers Erindringer om sin Foresatte:

„Men har jeg nu meddelt dette, så skal det også siges, at han Dagen efter kunde stå på Prækestolen som en sand Guds Stridsmand, lutret i Bøn og Anger, og tale så varmt og hjertegribende, at Menigheden gik opløftet bort. Den præstelige Nimbus, han til daglig omgav sig med, sank ganske af ham, og han stod der i sin nøgne Menneskelighed, en arm og usselig Synder for Gud og vor Frelser. Tårerne strømmede ned ad hans Kinder, og hans Stemme bævede som et angrende Barns, når det står for sin Fader."

Se, en sådan Præst vil man heller ikke let få at se på en Prækestol i vore Dage. Hvad vi for det meste hører i Kirkerne er tænksomme Menneskers fromme *Betragtninger* eller Prækner med overvejende moraliserende Tendens. Man kan gå fra Kirke til Kirke Landet over og sidde der Søndag efter Søndag som opmærksom Tilhører uden at få et Ord at høre, der fortæller om en selvstændig indre Oplevelse af Betydning eller blot en virkelig dyb, personlig Grebethed. Og dersom nu nogen vil mene, at jeg her slår om mig med en Påstand, der skyldes Uvilje eller Mangel paa Erfaring, så kan jeg henvise til en Udtalelse af en af Kirkens trofasteste og højst begavede Lægmænd, Overbibliotekar Lange, der ved et stort Møde i Bethesda i Oktober

1909 kritiserede Forholdet på en noget lignende Måde.

Det er det samme retskafne men fattige Præg, der hviler over Størsteparten af den frugtbare kirkelige Literatur, der årlig udgår fra de danske Præstegårde. Det er velmente og ofte velskrevne Bøger, gerne med et skønliterært Tilsnit og med literære eller videnskabelige Pretensioner. Men yderst sjælden støder man på en Personlighed, der bærer Mærker efter en Korsfæstelse af Ånden eller Kødet, eller på Udtryk for virkelig Glæde, den ægte og dybe Glæde, der alene vindes gennem Kamp og Lidelse. De fleste af disse Skrifter synes at være kommen til Verden i al Hyggelighed ved en Pibe Tobak og en Kop Te. Og så tænker jeg endda slet ikke på den Skylle af Andagtsbøger og Opbyggelsesskrifter og Prækensamlinger, der er slet og ret merkantil Spekulation, en Industri i Pjat.

Når alligevel så mange Mennesker søger denne magre åndelige Bespisning og føler sig styrket og opbygget af den, så gentager sig her det bibelske Under med de fem Tusinde Mennesker, der mættedes af fem Brød og to smaa Fisk.

Der er noget heri, der virker komisk. I mere end 50 År har Hovedstyrken af den danske

Gejstlighed kæmpet drabelig for Retten til frit at aflægge deres Vidnesbyrd for Verden. Fade af Blæk og Tryksværte er bleven udgydt for den Sag. Hærskrig har lydt, Bønner er opsendt til Himlen, den hellige Fane er bleven udfoldet, og der er truet med en Kirkesprængning. Og nu, da Præsterne har opnaaet den så brændende forønskede Talefrihed, nu veed de ikke andet at bruge den til end — som hin Bergenspræst eller vor egen Arboe-Rasmussen — at gentage, hvad andre har udtalt for længe siden og så mange Gange bedre. Det minder om hin Parlamentariker, der engang spændte Folketingets Nysgerrighed ved at gå frem og tilbage i Salen, glødende af utålmodig Iver for at kaste sig ud i Debatten, og så, da han fik Ordet, ikke havde andet at sige, end at han i et og alt sluttede sig til de ærede foregående Talere. —

Der ligger i Sydsjælland ved Landevejen mellem Fakse og Præstø et gammelt, affældigt Krosted, Vindbyholt Kro. Hertil kom en Decemberdag for godt hundrede År siden tre unge Mænd, og Krofolkene lagde Mærke til, at den ene af dem var meget bleg og gjorde et forstyrret Indtryk. Han sad næsten hele Tiden med Hænderne for Ansigtet, og hans

Rejsefæller var åbenbart dybt bekymrede for ham.

Det var Grundtvig og hans to Ungdomsvenner, Sibbern og Povl Dons. De fulgte — eller snarere førte — ham ned til hans gamle Far i Udby ved Vordingborg. Det var under den afgørende Krise i Grundtvigs Liv, da Grublerier og religiøse Anfægtelser havde drevet ham ud i en Sjælenød, der lå nær op til det mørke Vanvid. De tre Venner havde overnattet i Rønnede Kro, der ligger et Par Mil derfra, og her var Grundtvig sprunget ud af Sengen og havde knælet i Bøn paa det bare Gulv. Denne Scene gentog sig nu her i Vindbyholt Kro, og det fortælles, at Synet af hans Kamp gjorde et så stærkt Indtryk på Vennerne, at i hvert Fald den ene af dem aldrig forvandt det.

Jeg har i Løbet af en Snes År tilfældigvis passeret Vindbyholt netop i de samme mørke Decemberdage før Jul, da det gamle Krosted var Vidne til dette middelalderlige Optrin. Også i 1910, der var Hundredåret for Begivenheden, kom jeg der forbi, og det har altid undret mig, at ikke i det mindste Grundtvigs egen Menighed har følt Trang til at rejse ham en Mindesten her ved hans *via dolorosa*. Men også for os andre er Stedet værd at mindes.

Hvad man end vil mene om *Følgerne* af dette plutoniske Gennembrud i Grundtvigs Sind — og jeg for min Del mener ikke noget godt om dem — så er det dog en af de betydningsfuldeste Tildragelser i vor nyere Historie. Af disse Dages Kamp fremgik et nyt Danmark.

I hvert Fald: af disse Optrin i Rønnede og Vindbyholt Krostuer får vi at vide, under hvor hårde Fødselsveer det religiøse Liv hos Grundtvig vågnede til fuld Bevidsthed; og når man læser, hvad han skrev *før* og hvad han skrev *efter* denne Oplevelse, føler man levende, hvor dybt den mærkede ham. Den forvandlede ham.

I en Afhandling om „Religion og Liturgi", som Grundtvig udgav nogen Tid før sin kristelige Opvækkelse, behandler han blandt andet Spørgsmålet om de onde Menneskers Skæbne efter Døden. Til Trods for, at han allerede på det Tidspunkt regnede sig for fuldt ud Troende, drøfter han Spørgsmålet ganske fornuftmæssigt, vejer Grunde og Modgrunde og ender i et Slags politimæssigt Skøn om Sagen. Når han fastholder Troen paa Helvede, sker det væsenlig af Hensyn til Moralen, der efter hans Mening vilde gå tilgrunde, dersom man ikke kunde foreholde Menneskene de evige Straffes Skræmmebillede.

Ved den lidenskabsløse Saglighed, hvormed her en kristelig Troessætning, et Salighedsvilkår, betragtes og væsenlig afgøres ved en Fornuftslutning, minder denne Afhandling ikke så lidt om den kirkelige Literatur, jeg nylig nævnede, f. Eks. om Arboe Rasmussens meget diskuterede Bøger. Går man fra Læsningen af sådanne Værker til Grundtvigs senere Bekendelsesskrifter, så gribes man af Forskellen og forstår, hvori den stikker.

Jeg slår op på må og få i den lille Verdenskrønike fra 1812. Talen er her om den nye danske Salmebog, der er indført ved Århundredskiftet.

„Hjertelighed spores kun i enkelte Sange, mest om timelig Nød og jordiske Forhold, ikke een af Kingos eller Luthers Salmer er uforvansket, og ikke een højtidelig Sang gør Mindet om de store Begivenheder ved Kristi Fødsel, Liv, Død, Opstandelse og Himmelfart levende i en beskuelig Fortælling. Føjer man nu til, at der næsten altid tales om Guds Ånd, som en blot Kraft, eller et gudfrygtigt Sindelag; at man har uddrevet Djævelens Navn af Bogen, uden at kunne drive ham af Verden; at man har udslettet Helvede, uden at kunne tilintetgøre det; at i det mindste en tredje Del er vandede Rim til Gerningers Pris, da må man beklage den Tid, hvis Stemning den ånder.“

I disse Linjer som i alt, hvad Grundtvig skriver efter sit Livs store Krise, lyser Selvoplevelsen bag Ordene. Himmerig og Helvede, Død og Opstandelse har altsammen fået fuld Virkelighed for ham. Fortabelsens Gru er ikke mere et Begreb, som der kan tvistes om — han har nu selv følt den — og Djævlen er ikke længere bare en Talefigur men er bleven den *skinbarlige* Satan, som han har kæmpet med og tilsidst overvundet ved Knæfaldet omkring Alteret i sin Fars Kirke.

Nu skulde man jo tro, at i en Brydningstid som vor, en Tid, der ikke mindst for Kirken har været en Prøvelsens Tid, hvor Filologi og Historieforskning har revideret dens Arvegods og erklæret mange af dens dyreste Klenodier for falske Værdier — man skulde tro, at vore Dage måtte have forårsaget mange sjælelige Rystelser af lignende Art som Grundtvigs, ikke mindst blandt Præsterne. Man tænke sig, at en Mand, der har levet trygt på nedarvet Rigdom, en Dag får Underretning om, at Størsteparten af hans Papirer på Grund af et Verdensfirmas Krak regnes for værdiløse, så vil dog i de fleste Tilfælde en sådan Katastrofe, dersom han da fæster Lid til den, kunne spores på ham. Og har han mange Lidelsesfæller, befinder Samfundet sig

i en økonomisk Krise, der ryster selv de solideste Huse, vil man rundt om fra høre om Fortvivlelse og Jammer, måske om Afsindige og Selvmordere.

Og i dette Tilfælde gælder det dog kun den timelige Velfærd. Hvor meget stærkere må Angsten og Uroen ikke ytre sig hos et alvorligt troende Menneske, når det er Tilliden til anerkendte Evighedsværdier, der rokkes; når selve Fundamenterne for hans Salighedshåb begynder at forskyde sig og vakle? Men er det nu ikke en besynderlig Koldblodighed, hvormed den ene efter den anden af vore Præster tager Videnskabens Kritik af Kirkelæren til Efterretning, når de først har opgivet at bekæmpe den? Det kan hænde, at man kommer i Besøg hos en Præst netop i de samme Dage, da han, overbevist af en eller anden tysk Professor, har besluttet sig til at opgive væsenlige Stykker af den Troesbekendelse, han hidtil har villet leve og dø på, ja erklæret for Guds egne Ord, „Mundsordet", der skulde bestå evindelig. Han taler selv derom med en Sorgløshed, så man mærker, at Beslutningen ikke har voldet større Hjertebanken eller kostet ham mange Timer af hans gode Nattesøvn. Han er også ganske ufor-

andret, sidder og småsnakker om Vejret og Høstudsigterne eller sin svage Mave, som om ingenting var hændt, — hvad der jo virkelig heller ikke er.

Man mindes uvilkårlig til Sammenligning hin Ytring af den gamle sjællandske Biskop Povl Resen: „Gid min højre Hånd må visne, om jeg sletter en Tøddel af Luthers lille Katekismus.“ — Det er Troens passionerede Sprog. Sådan taler dens sande Væsen. Men hvor kan man få Respekt for en Tro, der lader sig ombytte så let som man skifter et Par Støvler, når de begynder at knibe, for at erstatte dem med et Par rummelige, bløde og varme Pampusser? Hvor kan man tage Præster alvorlig, der idelig mikser og bikser med deres Tro efter som Vinden blæser, og dog lige frejdigt bestiger Prækestolene med Fordring på at blive anerkendte som autoriserede Forkyndere af de evige Sandheder?

Det er en Kendsgerning, at store Dele af Nutidens danske Gejstlighed har kapituleret overfor den videnskabelige Kritik — i hvert Fald i Hjertet. Og ingen vil kunne nægte, at det i det hele og store har været en Overgivelse, der hverken har kostet Blod eller Taarer eller visnede Hænder.

Det har ikke været min Hensigt at optræde her som Forherliger af gammeldags Rettroenhed og Luthers Katekismus. Jeg er tværtimod overbevist om, at den augsburgske Dogmekirke nu går sin endelige Opløsning imøde. Dens Livskilder er udtørrede, dens Moderbryst er bleven goldt. Den er et opsminket Lig, og den Tilværelse, den skænker sine troende Børn, er et Skinliv, en Spøgelsefærd. Men rigtignok har jeg ikke større Tiltro til den rationalistiske Narresut, man nu igen vil trøste os med.

Dette fornyede rationalistiske Tilløb til en Kirkerensning, dette alfor fredelige Forlig med Fornuften kan overhovedet ikke vække store Forventninger hos nogen, der kender Hjertets inderste Trang. For så billigt Køb, i så stor Magelighed udleverer Tilværelsen heller ikke sine Hemmeligheder. Og nu forstår man jo nok, hvorfor de fleste Præster, både af den ene og den anden Retning, har så lidt at fortælle om Troens indre Åbenbaringer og væsenlig holder sig til dens moralske Virkning, dens Politi-Funktion. De har lovlig Undskyldning.

Som jeg allerede har sagt det: Flertallet af vore Præster er Folk med visse religiøse *Meninger,* visse kirkelige *Anskuelser,* og når

de behandler Religionen som Samfundsanliggende, kan de blive meget veltalende. Navnlig kommer de jo i Fyr og Flamme, når det gælder denne endeløse kirkepolitiske Strid, der for udenforstående er så jammerlig. Adskillige af Nutidens Præster tager sig varmt af deres Medmenneskers borgerlige Vel, gør sig til Talsmænd for social Retfærdighed o. s. v., hvilket altsammen kan være meget fortjenstfuldt og navnlig vilde være det, dersom de kunde aflægge den gamle, grimme Vane at nedsætte og mistænkeliggøre andres Arbejde for de samme Formål og kræve enhver god Gerning anerkendt som Kristendommens Fortjeneste.

Men den, der søger til Kirkerne for at hente religiøs Oplysning, for at vinde Kundskab om Tilværelsens skjulte Visdom — hvad Religionen dog væsenlig er — han bliver i Almindelighed ladt sørgelig i Stikken. Hyppigst afspises man her med nogle bibelske Sentenser eller med et kønt fremsagt Salmevers. Det vil sige: Vejen til Himlen skildres „von Hörensagen"; og hvor en Præst forsøger sig med et mere personligt Vidnesbyrd, sidder man gerne med en dobbelt flov Fornemmelse, fordi det altfor tydeligt mærkes, hvor fattige og intetsigende de Erfaringer er, han taler af, —

at han aldrig en eneste Gang har stået overladt til sig selv ude i de øde Grænseegne mellem denne Tilværelse og det gådefulde Hinsides, aldrig har kendt et af disse dybt ensomme Øjeblikke, der skaber et Menneskes Tro — eller hans Tvivl.

Nej, vil vi for Alvor indvies i de Ting, der ikke er af denne Verden, må vi for Tiden søge bort fra Kirken. Og hermed tænker jeg ikke udelukkende på at vise hen til Åndens Stormænd. Der kan også være meget at lære af det uforkvaklede, enfoldige Menneske, hvis Religion slet og ret er Summen af hans Livserfaringer. Kirken har i Øjeblikket altfor travlt med at afstive sin verdslige Magt og lægge Hånd — en fjendtlig eller en tyvagtig Hånd — på andres åndelige Selveje. Vi ser jo for Tiden selve Sjællands Biskop tumle æggesyg rundt i socialdemokratiske Lærdomme som en Gøgemor i en Løvkrone — af Iver for at få dem døbt og konfirmeret. Men rundt omkring i Verden, i Forskeres og Tænkeres stille Stuer, lægges midt i al Tidens Ståhej Sten på Sten til *den* nye Tempelbygning, som så mange venter på. Vi aner allerede dens Omrids, og en Dag vil den åbne sine Porte for en ny Kultus, der helt og fuldt kan ud-

løse et moderne Menneskes så sammensatte og vidtfavnende religiøse Følelse og give den Næring.

At det forholder sig sådan, indrømmes også — i hvert Fald indirekte — af enkelte af Kirkens egne Mænd. Således hævder Arboe Rasmussen i sit sidste Skrift, at Gud taler til Slægten gennem alle Menneskeåndens ypperste Frembringelser, og de Eksempler, Forfatteren anfører, henter han for Nytidens Vedkommende fra lutter Fritænkere. Et andet Sted i Bogen lovpriser han i de stærkeste Udtryk Fritænkeren General v. Døbelens Bekendelsesudbrud på Slagmarken i Runebergs berømte Digt. Det kaldes endog for en „udødelig Bøn", næsten som var Talen om et nyt Fadervor. Han anfører bl. a. Ord som disse:

„Fritænker kaldes jeg; det er min Hæder!
Fribåren er jeg og jeg tænker frit.
Lad Slaven for sin Gud i Støvet ligge,
jeg kan ej at krybe, har ej lært at tigge,
og søger ej din Gunst — —"

Dersom Lovprisningen af denne „Bøn" er fuldt ud ment og ikke igen et af Kirkens Gøgeæg, så må man have Lov til at gnide Øjnene og forundret spørge, om Kirkelivet herhjemme da er endt i de rene Fastelavnsløjer? I et

Sækkevæddeløb? — Eller holdes vi for Nar? Hvor er det muligt, at sådanne Ord kan lyde indenfor det samme Troessamfund, måske i det samme Sogn, fra den samme Prækestol, hvor en af Indremissionens Prædikanter Søndagen forinden har neddundret alle Fritænkere i Svovlpølen?

Alligevel står vore elleve hundrede Præster Søndag efter Søndag på deres ophøjede Talerstol, i Menighedens Øjne omskinnet af Kirkens tusindårige Avtoritet og — trods al indbyrdes Kiv og gensidig Forkættrelse — med et lige uantastet Privilegium som Forkynder af de evige Sandheder. De står der under den billedskårne Lydhimmel i deres lange, sorte Kjortel og med den hvide Pibekrave, der skinner i Halvmørket som en Helgenglorie, der er faldet dem ned om Halsen, fordi Hovedet har været for lille.

Ofte, når mit Øje under Prækenen faldt på denne nedsunkne Glorie, har jeg måttet tænke på den bekendte Scene i Øhlenschlägers Hakon Jarl, hvor Jarlen besøger den gamle Bergthor Smed for at prøve sin Krone, som Smeden har dannet efter den gamle Kongekrones Mål, men som viser sig at være

for stor og falder ham ned over Øjnene. Og jeg har i mit stille Sind gentaget Bergthors Ord:

„Den bære Kronen, som er Kronen voksen!“

KJØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIET